СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY
УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ.
OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION.
ТРИ ЦЕНТИ РІК XLV. Ч. 226. Джерзі Сіті, Н. Дж., середа, 29-го вересня 1937. VOL. XLV. No. 226. Jersey City, N. J., Wednesday, September 29, 1937 THREE CENTS

ГЛЯДІТИ В БУДУЧЧИНУ — ЦЕ ОБОВЯЗОК ПРЕЗИДЕНТА

БОЙС (Айдаго). — Нема часу на те, щоб займатись дрібними справами хвилі. Президент держави обовязаний думати про будучність країни, зокрема про те, щоб Злучені Держави займали в світі належне їм місце, щоби був задержаний мир та щоби були заховані природні багатства краю, бо американський нарід відомий зо своєї розтратности, коли мова про ці багатства. І треба думати про кращий розвій американської промисловости. Ось такі зобовязання тяжать на президенті держави — говорив президент Рузвелт.

Тисячі його витали і слухали.

Президент був задоволений, що бачив біля себе тисячі людей, републиканців і демократів, а між ними републиканського сенатора Бору й демократичного сенатора Попа. Він казав, що так, як старинний Антей набирав щораз нової сили, як дотикався землі, так і він почуває себе кожним разом сильнішим, як обїжджає країну і стрічається з масами. Бо Вашингтон, казав президент, це одно з „натісніших місць на світі", а це в розумінні, що там тяжко „протиснутись" і здоровій думці.

КРИТИКУЮТЬ ПОГЛЯД РУЗВЕЛТА НА КОНСТИТУЦІЮ.

КАНЗАС СИТІ. — Ф. Стинчфілд, президент „Америкен Бар Асосіейшен", Джозеф Ілі, бувший ґубернатор з Месечусетс і бувший сенатор Рід з Мізурі накинулися на президента Рузвелта за те, що він у своїм часі назвав американську конституцію „ділом ляіків". Вони теж боронили великої ролі, яку відгравали в історії Америки адвокати. І домагалися, щоби повести з боку адвокатів доходження у справі назначення сенатора Блека членом Найвищого Суду Злучених Держав. Все те було при відкритті річної конвенції Адвокатської Палати.

НЕ БУДЬТЕ АДВОКАТАМИ, КАЖЕ ЛЯ ҐВАРДІЯ.

НЮ ЙОРК. — Думаю, що мало хто з вас стане адвокатом, бо я хочу, щоб ви були порядними і пожиточними людьми. А як хто з вас схоче бути посадником міста Ню Йорку, то хай стане на тім, щоб не любити політиканів. Так говорив посадник Ля Ґвардія до 1,500 згромаджених шкільних дітей.

ЗАЖУРЕНІ РОБІТНИЧИМИ СПОРАМИ.

ПОРТЛЕНД (Ореґон). — Републиканці стейту Ореґон є далі за політику президента Рузвелта. Спір за Найвищий Суд їх не цікавить. Зате зажурені вони боротьбою, яка завелася між Американською Федерацією Праці й Комітетом Промислової Орґанизації. В останніх днях замкнено внаслідок тих спорів 7 найбільших тартаків у стейті, а всіх є вісім.

ПРОТИ „ЧЕРВОНОГО ФРОНТУ".

НЮ ЙОРК. — Усі „червоні", почавши від комуністів, становлять один виборчий фронт, попираючи вибір Ля Ґвардії на посадника міста. Це видвигає демократичний кандидат, суддя Магоні, й взиває до боротьби з „комуністичною заразою".

ЙДЕ ДО ЦІЛКОВИТОГО ЗІРВАННЯ.

ДЕНВЕР. — Тут зачалася конвенція департаменту юній у металевих промислах, що обєднує 700,000 робітників. Сентимент є такий, що треба вимагати від Американської Дедерації Праці цілковитого зірвання з Комітетом Промислової Орґанізації. Кажуть, що Джан Луіс уже втратив багато на популярности, що він зле веде страйки та що президент Рузвелт глядить на нього кривим оком.

ПЕРЕПИС БЕЗРОБІТНИХ.

ВАШИНҐТОН. — У днях 16 і 17 жовтня доручить почтовий уряд 31,000,000 родин квестіонарі в справі спису безробітних і тих, що працюють тільки частинно.

ПЕРЕБИРАЮТЬ КОНТРОЛЮ НАД ВУГІЛЬНИМ ПРОМИСЛОМ.

ГЕРИСБУРҐ. — Тут відбулася конференція власників вугільних копалень, юнійних представників і незалежних майнерів. По нарадах вибрано комітет, який має зібрати ті всі думки, що були піднесені на конференції. На ній поставлено домагання щодо заведення федеральної або стейтової контролі над промисловістю твердого вугілля в стейті Пенсилвенія, оживлення цеї промисловости та ліквідації вугільного бутлеґерства, яким тепер займається коло 13,000 осіб. Щодо останнього, то говорено, щоб віддати „бутлеґерам" певні вугільні области, звідки вони моглиб добувати далі вугілля, але за певною оплатою і під доглядом стейту.

СТРАЖНИК ПОСТРІЛИВ ЧОЛОВІКА.

В Дрогобичі підчас суперечки 20-літній Микола Мицан, нічний стражник „Чувая", пострілив з пістолі в лівий бік 37-літнього В. Гриника з Дрогобича. Мицана приарештували, а Гриника відвезли до лічниці.

МІНІСТЕР СУДІВНИЦТВА ПРО „ГЛУПИХ АҐІТАТОРІВ".

Міністер судівництва, Ернест Лапойнт, узяв участь у конференції канадійського стоваришення адвокатів, якого він є членом. Він у своїй промові висловив кілька думок щодо ріжнородних аґітаторів. Він говорив, що є помилкою брати серіозно „глупих аґітаторів" у Канаді, або робити з них „мучеників за ідею". Аґітатори є собі звичайними демаґоґами, типом дураків, і мудріші люди в Канаді таких переслідувати не будуть, а дадуть їм викричатися, скільки їм язика стане, як це діється в Гайд Парку в Лондоні.

ФАЛЬШИВИЙ „МЕЦЕНАС".

У Кремянеччині вештався довший час якийсь Нута Кляйнштайн, покутний правний дорадник з Шумська. Одної днини представився він Дарії Швець як адвокат і вимантив від неї аж 300 злотих на ведення її судової справи. Але за якийсь час виявилося, що справа зовсім неполадна. Нуту потягнули до судової відповідальности й покарали на 1 рік вязниці та 500 злотих гривни.

ТАЄМНИЙ АТЕНТАТ.

В Бобятині, сокальського повіту, невідомі люди пострілили вночі вартівника Демка Харчуна. У звязку з тим арештували вартівників — старих людей, а це: Теодора Радівця, Марчука, Підмоклого та Кацьму. Всі перебувають у поліційнім арешті.

КИТАЙСЬКІ ПАТРІОТИ.

На чутку про війну Китаю з Японією торонтонські китайці утворили комітет допомоги вітчині, і той комітет одної неділі зібрав $6,000 на цілі допомоги. З природи ощадні китайці та жадні цента не щадили грошей для вітчини. Богатші бизнесмени дали по тисячу, по пів тисячі, сотками й меншими датками. Бідні робітники віддавали свої скупенькі ощадности, які на лісті пожертв доходили до 50 долярів і т. п. І це тільки початок, бо всі ті, що дали, обіцяли дальше давати поміч, поки треватиме війна. Деякі патріоти молодшого покоління, які набули технічну освіту в Канаді, відїдуть до Китаю взяти чинну участь в обороні. Крім того ворожнеча між китайцями нагло зникла, бо навіть незначна комунітична партія китайців обявила себе такими націоналістами, як їхні патріотичні побратими з Кантону. Наступив мир і згода між двома головними „тонґами" китайців, що спорили за і проти ген. Кай-Шека.

БІЛОРУСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ ПЕРЕВОДЯТЬ „ЧИСТКУ" СЕРЕД КОМУНІСТІВ.

Советська преса повідомляє, що „націоналістичні елементи" в советській Білорусі скористали з останніх декретів советського уряду, щоб „шкодити" партійним і комсомольським орґанізаціям. Під притокою справджування знання вчителів, атестаційна комісія усунула зо шкіл величезне число вчителів, що не сприяли „націоналістичним тенденціям", головно комуністів і комсомольців. Назагал у білоруській республиці вчительські дипльоми видано 3,000 учителям, 1,328 учителів усунено зо шкіл, а 5,000 учителів одержали застереження, що їх звільнять з праці.

„Правда" твердить, що таке відношення до вчителів „націоналістичних елементів" занадто кидається в очі й домагається репресії відносно членів атестаційних комісій.

ВІДНАЙШЛА СИНА З ВІЙНИ.

Пані М. Зандерс з Девону (в Англії) віднайшла свого сина по 23 роках. Її син пішов ще 1914-го р. воювати до Франції. Матір повідомили, що її син поляг, але вона раз-у-раз мала надію, що її син живе, хоч усі розшуки були даремні. Кілька днів тому брат пані Зандерс віднайшов її сина в Ільфракомбі. „Здається, що це сон", заявила щаслива мати, що підчас неприявности сина стала бабкою 7 унучат.

НІЧНЕ ПОБИТТЯ.

Дня 10 серпня ц. р. в год. 2-гій уночі прибув відділ польської кавалерії до Підгайців. Потребуючи приміщення для коней, ходили військові по домах шукати вільних стаен. Зайшли й на подвіря Крамарчуків, поспускали й вигнали зо стайні худобу. Цю роботу вели без ніякої асистенції з боку громади Підгайці. Коли на подвірю Крамарчуків загавкали пси, а мати синів Крамарчуків пробудилася й почула блискавки електричних ліхтарок та виведену худобу, почала будити своїх сплячих синів і кричати: „Хлопці, рятуйте, в стайнях злодії". Сини, Олександер і Ярослав, схопилися з ліжка, взяли коромисло й першого, кого стрінули на подвірю, вдарили по голові. Вдарений упав на землю. Придивившися, що це польський вояк, Олександер кинув коромисло, а сам з братом Ярославом в одних штанцях утік з подвіря. Дня 11. серпня ціле передполудне шукали братів Крамарчуків військово-поліційні стежі по Підгайцях та в околиці. Коло полудня Крамарчуки дістали з дому одяг і зголосилися на постерунок поліції. По списанні протоколу відставлено їх до судових арештів у Підгайцях, а на другий день до Бережан. Тяжко побитого кавалериста (невідомого назвища) відставлено до лічниці, а пополудні приїхало зо Львова санітарне авто та літак. Непритомного відвезли літаком до Львова. Крамарчуки сидять у судових арештах у Бережанах. Вони були переконані, що це злодії, й ішли боронити своойого майна.

НОВІ ТОРГОВЕЛЬНІ СТАНИЦІ.

Повітовий Союз Кооператив у Калуші, розбудовуючи поволі, але постійно свої аґенди, відкрив окремий мануфактурний відділ, засоблений у великий вибір усяких матеріялів. Є це вже другий того роду склеп у Калуші. Першу мануфактурну крамницю п. н. „Мета" відкрив з весною ц. р. молодий купець М. Микула. Крім цього з початком серпня відкрито в Калуші складницю для приватних купців п. н. „Підкарпатський Базар". Веде її О. Ткачук і С-ка.

ВОВКИ В СЯНІЧЧИНІ.

В Яселі, сяніцького повіту, появилися стада вовків, що пустошать майно місцевих господарів. Останніми часами вовки схопили вівці у господарів Стецева, Деркача й Стебницького.

АДВОКАТИ Й БІДАКИ.

На конвенції Стоваришення Адвокатів, що відбувалася в Торонті, одобрено проєкт, який має на меті завести для бідних людей безплатну обслугу адвокатів. Цей проєкт запропонували молодші адвокати, які вже пару літ переводили під тим оглядом успішний експеримент. У звязку з запомоговим департаментом молоді члени адвокатської лави помогли соткам людей на допомозі у правничих справах. І не всі ті справи були малі, бо наведено на конвенції випадки, що відносились до довгих процесів за грошеві відшкодування в користь тих, що діставали запомогу, які без опіки адвоката були би безрадні. Ця безплатна обслуга адвокатів бідним людям буде основана на засаді, що справедливість ріжниць між багачами і бідними не знає, бо інакше ідеал справедливости останеться глумом.

ЗБОЖЕВОЛІЛА З ЛЮБОВИ.

Бона з дому К. Вольфа, директора великого австрійського текстильного підприємства, Марія Вальнер, залюбилася в бувшім віцеканцлерові Австрії, Е. Феєві, що живе напроти дому Вольфа. Одної днини Марія Вальнер не прийшла на снідання в означеній годині. Коли застукали до її мешкання, вона відповіла: „Не можу відчинити, бо сиджу на вікні в нічній сорочці. Сьогодні так гарно надворі, що прийшло мені на думку моє змарноване життя. Якщо канцлер Фей не поїде зо мною зараз до Бадену, кинуся з вікна". На це повідомили поліцію, що якстій прибула під дім Вольфа. Прибула й пожежна сторожа. Надїхав самоходом і Фей. Коли довідався, про що річ, сказав крізь двері кімнати, де сиділа замкнена Марія Вальнер: „Вибачте, що я велів вам чекати. Вбирайтеся. Їдемо до Бадену". Марія Вальнер війдповіла: „Не вірю, що це говорить Фей. Станьте у вікні своєї кухні, щоб я могла вас побачити". Фей вволив волю бони. За хвилинку вона вийшла з кімнати. Її схопили й відвезли до лічниці.

ПОЛЯКИ ТЯЖКО КАРАЮТЬ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ВЯЗНІВ

ЛЬВІВ. — Крайові часописи містять дописи про те, як польська влада знущається над українськими політичними вязнями. Зокрема вони пишуть про дошкулювання поліції тим вязням, що сидять у тюрмі в Луцьку. Тюремна адміністрація перестала приймати всякі посилки для політичних вязнів від їх родичів. Рівночасно з тим ця адміністрація обкроїла і той нужденний харч, що вязням належиться від влади. Як причину тих дошкулювань вязнича влада подає те, що вязні допустилися в келії демонстрації і співали пісню „Боже великий єдиний". Треба зазначити, що цю пісню співають на Волині українці по церквах і формально вона не є заборонена владою.

АНТИСЕМІТИЗМ У ПОЛЬЩІ ШАЛІЄ ДАЛІ.

ВАРШАВА. — Напади розгуканої польської молоді на жидів тривають далі. Жидівська делеґація вдалася до польського премієра Славой-Складковского, щоб він зарадив тим нападам. Складковскі обіцяв жидам, що ці виступи будуть негайно припинені і винуватці будуть потягнені до строгої відповідальности. Та зараз же другого дня по тім запевненні банди молодих поляків розпочали по вулицях Варшави в білий день нападати жидів, побивати їх та нищити їхнє майно. Вони напали на редакцію одного жидівського часопису і хотіли її здемолювати. Коли сторожі їх відігнали, вони вистрілили кілька разів у них і ранили три особи. Також при виході підложили бомбу.

СОВЄТИ ГРОМАДЯТЬ ВІЙСЬКО НА ГРАНИЦІ МАНЧУКА.

ТОКИО. — Японські урядові круги є поважно занепокоєні тим, що Совєти на границі Манчука почали згромаджувати військо, літаки, повзи, а також усякий інший воєнний матеріял. З другого боку японці почали собі також громадити в загрожених околицях армію і приготовлятися до війни. Представник японського міністерства закордонних справ заявив, що ситуація між Совєтами і Японією дуже грізна.

В МОСКВІ ЗАПЕВНЯЮТЬ, ЩО ВІЙНИ З ЯПОНІЄЮ НЕ БУДЕ.

МОСКВА.—Не звертаючи уваги на гострий тон совєтської преси, совєтські політичні круги є того переконання, що між Совєтами і Японією зприводу її виправи на Китай війни таки не буде. Вони говорять, що все скінчиться на формальних протестах, таких, які вислала Англія й Америка.

З ЯПОНСЬКО-КИТАЙСЬКОЇ ВІЙНИ.

ШАНГАЙ. — Японці почали на широку скалю затоплювати китайські рибальські судна, щоб у той спосіб здеморалізувати китайців і обмежити китайським містам довіз харчів. На тих рибальських лодках згинули біля 300 китайців. Крім того японці далі продовжували бомбардування китайських міст, головно Кантону, вбиваючи кількасот осіб цивільного населення.

ПРОТЕСТ НАРОДІВ, ЗІБРАНИХ У ЖЕНЕВІ.

ЖЕНЕВА. — Комітет, який займається далекосхідніми справами, та до якого входять представники 22 націй, вислав від Ліґи Націй гострий протест до Японії, осуджуючи тяжко японські повітряні налети на китайські міста, бомбардування їх та вбивання цивільного населення.

З ПОБУТУ МУСОЛІНІЯ В БЕРЛІНІ.

БЕРЛІН. — Німецьке населення вийшло громадно повитати італійського диктатора Мусолінія. Німецька преса пояснює це тим, що це відруховий голос німецького народу за скріплення приязни між обома народами. Мусоліні виголосив у Берліні на бенкеті промову, в якій підкреслив, що треба скріпити вісь "Берлін-Рим", але до цеї осі ще треба включити інші держави, в першій мірі Англію, а далі Францію. В той спосіб повстане в Европі союз найсильніших чотирьох держав, які будуть керувати долею Европи.

СОВЄТИ ДАЛІ ВИАРЕШТОВУЮТЬ СВОЇХ ЛЮДЕЙ.

МОСКВА. — По цілій території Совєтів далі йдуть масові арешти й розстріли серед комуністичних провідників. Головну увагу присвячує тепер ГПУ автономній республиці Узбекістан. Там арештовано премієра цеї республики, Родзигялева, й інших міністрів. Також арештовано секретаря місцевої комуністичної партії, Ікремова. Совєтська преса також доносить, що усунено з посади комісара Дибеця, що був директором автомобільної індустрії. Для нього домагається совєтська преса суду за те, що ця індустрія в останніх часах дуже занепала.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Edited by Editorial Committee
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ПРЕЗИДЕНТОВА ТУРА

Президент Рузвелт виїхав на туру по західних стейтах, що мала тривати майже два тижні. Виїжджаючи на неї, президент сказав, що він хоче там бачитися з членами своєї родини та відвідати деякі великі проекти добування водяно- електричної сили, одначе, як можна легко догадатися, він має теж багато важніші цілі на оці, цілі не приватної, а політичної натури.

Як відомо, президент дізнав недавно досить поважної поразки, можна сказати найтяжчої поразки за всю свою президентську карієру, коли конґрес відкинув його проект реформи Найвищого Суду. З цього факту вороги зробили висновок і проголосили його всьому краєві, що, мовляв, президент утратив довіря краю, що край звернувся проти нього, що маси шукають тепер уже іншого провідника. Звісно, президент хоче вперше чергу довідатися, чи це правда; а як це неправда (як цього зовсім природньо собі бажає й сподівається), засвідчити це в якийсь явний спосіб перед цілим краєм.

У який спосіб можна пізнати настрій краю до президента?

Могло би здаватися, що з того, скільки людей прийде йому на стрічу, вислухає його промов та як вони будуть їх оплескувати. Так звичайно й говориться й по ґазетах пишеться. Але це не зовсім вірно. Ніяка справді політично думаюча людина не дуриться такими демонстраціями. Чоловік на такому видному становищі може все бути певний цього, що, яка не булаб його політика, все знайдеться велика маса цікавих роззяв, що вийдуть проти нього, хочби з самої цікавости; а прийшовши, вислухають промови з чемности й з чемности їй приплещуть.

Не можна теж настрою судити з висказів ґазет; адже знаємо, як сильно ґазети перед останніми президентськими виборами помилялися щодо настрою мас.

Розумні люди дізнаються про настрій мас народу не з парад, ні з ґазетних донесень про ці паради, а скорше з уст місцевих лідерів, які мають відваґу сказати, комуб це не було, щиру правду. Що саме вони скажуть, це будемо могти пізнати по дальших висказах президента. Коли ці люди скажуть президентові, що маси вважають, що він пішов проти них від свого домагання реформи суду, то це буде видно з дальших промов президента. Як йому скажуть, що нарід стоїть проти нього в справі допомоги безробітним, то й це буде видно. Як президентові скажуть, що народ проти його „другого нового розділу", то й це за короткий час побачимо.

Який саме буде вислід цеї подорожі по краю, наперед зовсім певно сказати не можна. Одначе вже нині можна сказати, що коли президент Рузвелт виїхав у цю подорож, то він сподівається всього найкращого. Якби боявся чогось неприхильного, то певно в дорогу не вибирався, але сидів би в Білім Домі, поки буря не промине й у краю настане інша політична погода. Його подорож свідчить про те, що він не вірить у те, що його вороги плещуть, що, мовляв, край повернувся проти його політичного проводу.

ПАН ЛІТВІНОВ У НІОНІ

Одного дня французькому міністрові Дельбосові, а може бути, що й англійському Ідені (правдиве авторство мені залишилося невідоме), прийшла в голову гадка, що існує собі в Швайцарії над Женевським озером маленьке місто Ніон з 5,000 мирних мешканців, що живуть собі осторонь від світових проблем, спокійно й по дрібноміщанськи. І вийшло так, що невідомий Ніон мусів увійти до всесвітньої історії, бо згаданий міністер Дельбос (або Іден) вибрав його на осідок середземноморської конференції, що мала вирішити, в який спосіб забезпечити мир на Середземному морі.

Де Ніон, а де Середземне море! Здавалосяб, що далеко льоґічніше булоб скликати середземноморську конференцію в Римі, чи бодай у якому іншому італійському або навіть французькому місті. Але — ні! Вибір упав таки на Ніон! Бо, мовляв, це невтральна країна. Ніон нібито спеціяльно невтральне місто. Вже навіть і Женева зо своєю Лігою Націй утратила вигляд невтральности, бодай для Італії.

Тимчасом Ніон...

Почалося з того, що тамошній синдик, чи по нашому міський голова, вважав потрібним привитати високих гостей-делеґатів привитальною промовою і в тій промові уважав за найкраще, не вважаючи на відсутність делеґатів Риму й Італії, наґадати присутнім міністрам про римські леґіони, що в давнину розносили мир по всіх берегах Середземного моря, і донесли його навіть до цього самого Ніону, дарма, що лежить він таки далеко від тих берегів. Це звалося, мовляв, тоді „пакс романа", що значить „римський мир" і під його захистом не тільки не було ніяких „піратів", але по всіх усюдах розцвитала справжня цивілізація, якої парости дійшли аж до наших часів.

Уявіть ви собі таку нетактовність — у неприсутності делеґації з Риму, але в присутності п. Літвінова, як делеґата з Москви, говорити про римські леґіони і про римський мир, забуваючи про мир московський, що про нього так любить ніжно співати страшенно миролюбна Москва. Літвінов, отой вигодований і пузатенький представник виголодженого совєтського пролетаріяту, приїхав був до Ніону в дуже райдужному настрої і з дуже райдужними намірами. Сам він був ніби та райдуга. Бо райдуга, як відомо, зявляється на ознаку тихої погоди після громовиці. „Громовицею" мали буди для цього, очевидячки, дві громові ноти, виписані проти фашистівсько-піратського Риму, а „тихою погодою" — його найбільша промова на конференції, промова, що в ній він мав змалювати всі втіхи „московського миру": того, що про нього ще Шевченко писав, що при ньому „на всіх язиках все мовчить, бо благоденствує"... І тут ось на тобі! Якийсь нещасний дрібноміщанський синдик пригадує давно забуті римські леґіони!

Мимоволі райдужність п. Літвінова почала вгасати, аж поки з цілої семикольорової райдуги лишилися тільки два кольори: червоний та зелений. Навіть більш зелений, ніж червоний. Аж страшно було дивитися! Такий собі гладенький пан — і такий зелений. А тимчасом булож чого і червоніти...

Пригадувалося п. Літвінову, скільки праці покладено над тим, щоб завести на Середземному морі замісць давнього „римського" наймодернійший „московський" мир. Пригадувалися деякі заходи, пороблені вже в цьому напрямку: спроби большевізування Еспанії, спроби постачання їй зброї, повзів, літаків і аґітаторів, особливо аґітаторів, потім численні поразки „вірних революційних" військ, потім торпедування большевицьких кораблів, що по лицарськи прикривали своє справжнє походження щедро гостинним британським комерційним прапором, і нарешті: ось ті дві громові ноти. Ніхто з присутніх міністрів закордонних справ: ані милий і ласкавий товариш Дельбос, ані більш стриманий Іден ніколи не зрозуміють справжньої причини висилки цих нот, що видається їм верхом нетакту. Ні, не зрозуміють! Бо не знають, яке величезне задоволення викликає спровокований поличник, після якого можна облизатися з таким задоволенням. Ах, яка це була насолода! Я шлю ноту (чи вірніше: наказую післати ноту) Римові, вимагаю нагороди за потоплені кораблі, домагаюся покарання винуватих, а тут тобі з розмаху — бац в обличча! Ах, яка розкіш! Усі зорі на небі засвітились і іскри з очей посипалися. А я облизався. Шлю другу ноту: ваша відповідь не може мене задовольнити. А він тобі знову як засвітить між очі, аж у голові джмелі загули!... Добре так... і ще досі гудуть...

А тимчасом синдик Ніону, цей представник дрібноміщанського світогляду, скінчив свою промову, і незабаром завжди приємний і незаступний приятель і товариш Дельбос попросив п. Літвінова сказати теж кілька слів. Але п. Літвінов ще слухав джмелів і захоплювався як мазохіст своїми мазохістівськими переживаннями. — Панове делеґати, сказав він, мене дивує те, що я тут чую. Ви спокійно слухаєте базікання цього прихвостня буржуйських наймитів, що негідно використовує давно пережиті й відкинені в славній Совєтщині права господаря хати. Я дуже шкодую, що Ніон знаходиться в Швайцарії, на березі цього ідіотськи блакитного озера, а не в нашій Московщині, серед болот і лісів; там би п. синдик довідався, як у нас поважають права господаря хати і при цій нагоді пізнав би також, що за птиця — кузькина мать... Але я не про те... Я хотів тут тільки сказати, що він собі про мир, а ми собі про мир... А зрештою ви можете радитися, скільки собі хочете. Яж хочу сказати, що в Росії є велика фльота, а за нею стоїть ще більша армія, і що ми зуміємо вимогти на цих піратах повне й потрібне задоволення".

І п. Літвінов прибрав Наполеонську позу (тут пузко не шкодить; адже Наполеон був теж нівроку кругленький) і чекав голосних оплесків. А тимчасом — нічого! Так таки нічогісінько!... Кожний балакає собі: той про те, а той про це... Ділять оте кляте море на всякі зони, а на п. Літвінова навіть не дивляться, навіть не згадують, ніби його тут і не ма. А зрештою навіть колиб і не було! Адже Італії тут нема, а з нею тут усі рахуються, всі говорять, всі намагаються робити так, щоб їй приподобатися. Літвінов нічого не розуміє... правда, що в голові ще гудять джмелі. А коли вони нарешті перестали гудіти, п. Літвінов помітив, що його могутню фльоту ще могутнішої Московщини вивели за вушко з Середземного моря, поставили, ніби за яку кару, в кут Чорного моря і сказали в дуже некультурний і мужицький спосіб: „Сиди тут і не рипайся!"...

І п. Літвінов скулився, як побитий собака, і поїхав собі з маленького дрібноміщанського Ніона до велико-міської столичної Женеви. Там лекше дихається п. Літвінову і лекше зривати оплески...

Евген Онацький, Рим.

ДРАМАТИЧНИЙ КОНКУРС У ЛЬВОВІ

Жюрі драматичного конкурсу в складі редакторів М. Струтинського, Р. Купчинського й О. Боднаровича, як уже відомо, признало авторам нагороди за драмаоичні твори, а саме: першу одержав Юрій Косач за романтичну комедію „Льоллея з Киркою", а другу — Е. Іванців за фактомонтаж „Мрячні дні".

Крім того виріжнено дві песи проф. Николишина й одну проф. І. Зубенка, „Орленя".

В першому комунікаті про драматичну нагороду читаємо між іншим такі умови конкурсу:

„Призначене Радою ПОБІЖ-у жюрі має вибрати найліпші твори, які Т-во має виставити один за одним у Львові. Щойно по цих виставах найкращий з літературного і сценічного боку твір має дістати нагороду (300 зл.). Два інші виріжнені твори мають бути гоноровані за право конкурсової вистави по 100 зл.".

Та так склалося, що нагороди дано, а український театр нагороджених штук не виставив.

Отже український театр Осипа Стадника, театр ім. Тобілевича чи „Заграва", найкращі наші театри, не поспішили за „Льоллею з Киркою", ні за „Мрячними днями". А коли режисери прочитали всі песи, що були прислані на конкурс, то режисер М. Бенцаль взяв до виставлення виріжнену песу „Орленя" І. Зубенка (автора опери „Горе бабіям", що її виставляв давніше театр Осипа Стадника), а режисер В. Блавацький взяв навіть не виріжнену песу „Гальшка" Меріям Лужницького (автора „Думи про Нечая", „Ой, Морозе, Морозенку", „Муравлів", „Інвалідів", „Голоти" й інших).

Значить, що саме ці песи найбільше відповідають і змістом і сценічністю і технічним пристосуванням для наших теперішніх театрів.

Невідомо тільки, як вийде з прикрого положення жюрі: бо як воно оправдає те, що нагородило тих авторів, яких речі не збагачують нашого репертуару (в теорії так, але в практиці ні, бо театри їх речей не грають).

Твердий ґоріх до розкушення...

Виходить, що набудуче драматурґи перестануть вірити в авторитет жюрі, а оголошення конкурсу не буде гнати їх до праці.

Драматурґи безпосередньо будуть звертатися до режисерів із своїми речами й для них буде міродатне те, що режисер даного театру прийме твір до виставлення. Щоправда, наші драматурґи роблять це вже віддавна.

От М. Лужницький держиться В. Блавацького, режисера театру „Заграва", а слідами Лужницького йде і З. Тарнавський, а Д. Николишин „коншахтує" з директором Осипом Стадником.

Подібна історія з драматичним конкурсом була кілька років тому (мабуть 1930 р.). Тодішнє жюрі нагородило твір Ярослава Ґалана п. з. „Дон Кіхот з Етенгайму".

Твір Ґалана виставив у Львові театр Осипа Стадника в прегарному тодішньому складі. Але щож? „Дон Кіхот з Етенгайму" мусів зійти зо сцени, бо не мав поводження.

Тож не дивниця, що наші театри є тепер дуже обережні з „Льоллею з Киркою" чи „Мрячними днями".

Вкінці зазначимо, що, ставнувши віч на віч зо складом жюрі, мусимо признати, що воно дійсно було в клопоті.

Треба брати під увагу, що початок усе трудний. І коли пригадаємо собі першу літературну нагороду ім. І. Франка в 1933 р., то там було таке саме.

Скільки то жюрі мало опонентів, а скільки лайок наслухалося!

Та що рік, то жюрі „поправлялось" і останніми роками признання жюрі було беззастережне, без закиду. І віримо, що так буде згодом і з драматичними нагородами.

Квітослав.

В. Будзиновський.

ОДИНОКІ АВСТРІЙЦІ

(З моїх споминів).

(8)

Щоби не вийшла велика повість, промовчую ріжні пригоди в Мукачеві і в дальшій мандрівці через гори назад до Підлютого. Пригоди були прикрі, були й веселі. Я ледви живий знайшовся назад у Підлютім, де родина плакала за мною, бо вже й до них залітали чутки про мадярські шибениці.

З Підлютого треба було доконче забратися. З одного боку підсувалися до нас російські війська, з другого, від Угорщини, стали підходити австрійські. Ще гірше було те, що кінчився наш запас харчів. Якби ми всі були молоді і здорові, то були би зараз вибралися через гори. Та між нами були немічні старці і діти, що пішки в таку дорогу не могли пускатися. Такого шляху, щоби можна було їхати возом, в тих горах нема. Треба було ждати, аж позамерзають багна, сніг позасипує ями, і можна буде їхати саньми.

Сніг впав у листопаді. Вже мож би їхати, як би ті, що мали коні, не отягалися і не дорожилися, бо була небезпека, що коні зареквірують їм, не заплативши. На добавок грошей ми вже не мали. Щоби їх роздобути на кошти перевозу моєї родини і ще кількох інших, я рішився ще раз перейти гори і поїхати до Відня. Цим разом я вже не боявся, бо мав пасіршайн (пропуск) ґенерального штабу і дістав ще один документ.

До Осмолоди прийшов другий батальон третього полку польських леґіонів. Його команда дала мені „маршруту" (з дня 21. XI. 1914) з підписом команданта, котрого я не годен відчитати (ще маю у себе) і його адютанта (Кароль Масни). В маршруті стояло, що моя їзда службова на приказ команди батальону. Я дістав право до підводи і до безплатної їзди залізницями. Таку маршруту військо дало мені, бо це справді була подорож в інтересі війська. Я їхав до Відня по гроші для кількох родин у Підлютім і в Осмолоді, щоби вони мали на кошти виїзду, і щоби свої мешкання могли полишити війську, для котрого не було кватир.

Я пустився через засипані снігом гори, з двома жидами від фірми. В Синевірі фіякри жадали по сто корон за їзду до Густу. Я пішов до нотаря жадати, щоби громада дала мені підводу. Мій клуночок лишив я в готелі, в якім замовив собі нічліг. Нотар, той, що збирав проти мене докази шпигунства, тепер приняв мене ще признише і з правдивим респектом. Йому вже те було заімпонувало, що військовий суд знехтував його „докази", і що команда дала мені пропуск аж поза передові стежі. Ще більше заімпонувала йому моя маршрута. Як раньше в моїй особі нюшив небезпечного шпигуна, за котрого надіявся дістати якусь велику відзнаку, так тепер нюшив особу якогось таємничого, високого достойника. Заявив рішучо, що до готелю мене не пустить і зараз запросив до себе на вечерю. Рано в годині 7-мій перед хатою вже стояв жид з добрими кіньми. Прощаючи мене і бажаючи щасливої дороги, нотар сказав мені, що фіякрові належиться від мене такса, вже не тямлю, 7 чи 9 корон. Тямлю лиш те, що менше як 10.

З Підлютого до Відня мандрував я 4 доби. Дві доби був у Відні. Потрібні мені гроші роздобув. Хоч мої документи були певні, наслухавшися у Відні про бестіяльства австрійських військ, я хотів ще ліпше обезпечити мою подорож до Підлютого і назад з родиною. З всесильним послом Васильком пішов я до міністерства війни, до пана життя і смерти всіх подорожніх, гофрата Свободи. Цей спитався мене, які документи я вже маю. Я йому показав: свідоцтво приналежности до громади, леґітимацію від старостива в Долині, леґітимацію від двірського обшару Перегінсько, заграничний пашпорт, посольську леґітимацію, леґітимацію міністерства залізниць, пропуск ґенерального штабу львівської військової команди і маршруту польського леґіону. Гофрат Свобода усміхнувся і каже:

„Ліпшого документу, як деякі з тих, що ви вже маєте, міністерство війни не годно дати вам, бо не має. Всяка влада, цивільна і військова, обовязана помагати вам, щоби ви заїхали до вашої мети. В маршруті сказано, що ваша подорож службова. Як би ви не хотіли їхати до Підлютого, то військо, чи жандармерія обовязані приставити вас туди силою! Самі скажіть, чи ми годні дати вам щось більше, як поміч державної адміністрації, жандармерії і війська у вашій подорожі до місцевости, з котрої ви приїхали до Відня?"

Так потішений, я відїхав. До Густу їхав дві доби. Приїхав під ніч і пішов до готелю на нічліг. Там довідався, що через реквізицію коней до „Екермезе" не схоче поїхати зі мною ніякий фіякр. Маючи в кишені маршруту, я тим не зажурився. Я ляг спати з постановою зараз рано піти до „стаціонскоманди" (команда місця) і зажадати, щоби мені зареквірували підводу. Рано зайшов я до їдальні поснідати. Прийшов також якийсь капітан і сів при сусіднім столі.

Поснідавши, приступаю до капітана, представляюся йому і питаюся його, чи не знає, де тут пляцкоманда, бо я їду до Підлютого в Галичині і хочу просити, щоби мені команда приставила підводу до „Екермезе". Капітан відповів, що він стаціонскомандант, і що підвода мені непотрібна, бо я до Підлютого не поїду. На моє питання, „чому? Чи там уже москалі?", відповів:

„Москалів там ще нема," та ви не поїдете, бо я не позволю!"

Я перед ним поклав мої документи. Він зґірдливо махнув рукою і каже зіритований:

„Ті папери вам не поможуть. Як важитеся зробити крок в сторону Галичини, ви застрілені! Дякуйте Господеві, що вас не розстріляли тоді, коли ви перший раз прийшли до нас. Я знаю вас. Знаю вашу справу, бо в моїх руках були ваші акти. Вам вже тоді належалася кулька, та ви якось виховзилися.

(Кінець буде.)

З ДНЯ

СОВЄТСЬКА СТАТИСТИКА.

Совєти відомі з того, що щедро орудують статистичними числами. „Виріб автомобілів зріс на 300 відсотків, виріб черевиків на 500, виріб убрання на 350" і т. д. Та не люблять чомусь большевики говорити, що воно означає тих „300" чи „500" відсотків, себто, скільки дослівно вироблено авт, черевиків чи вбрання. А воно цікаво булоб знати. Бо коли, скажемо, за царських часів виробили 10 авт, а нині виробляють 30, то це значить, що на „300 відсотків збільшилася продукція". Але хіба, в порівнянні до тих тисяч, що їх виробляють в Америці що дня, це великий поступ?

Люблять Совєти також часто покликатись на статистику: „Що ти, дурак, знаєш! Статистика так говорить". Вже само слово „статистика" ділає маґічно на мало грамотних, затурканих совєтських громадян. Це Совєти добре знають. Та проте, що означає совєтська статистика, яскраво говорить новинка, поміщена в „Ню Йорк Таймсі" з 26 ц. м. Вона подає: „Совєтський уряд уневажнив перепис населення біля 170 міліонів людей, що відбувся 1. січня ц. р., і зарядив новий перепис на 1. січня 1939, тому, що висліди були „хибні". Уряд заявив, що при переписі не придержуваноcь інструкцій. Тому висліди були противні до статистичної науки".

Отож бачимо, що коли висліди виходять „противні до совєтської статистичної науки" то совєтська влада перепис зараз уневажнює. Висліди мусять бути такі, як це передбачить і подиктує „совєтська статистична наука". Така то *совєтська* статистика.

ТИЦЯЮТЬ ПАЛЬЦЕМ У НЕБО.

Анґлійський астроном Чепмен у своїм часі ствердив, що 20 миль понад землею знаходиться ґаз, що називається озон. Той ґаз спиняє й ослаблює ділання ультрафіялкових промінів, які мають таку силу, що вбивають всяке орґанічне життя. Маленький вплив цих промінів ділає добре на здоровля, але великий вплив убив би все життя. Та з другого боку, той сам озон, що охороняє нас перед тими небезпечними промінями, робить також клопоти астрономічним дослідам. Бо через нього заломлюється промінь і всі небесні планети змінюють свій вид і положення; щось подібне, як камінь на дні води змінює своє положення і виглядає начеби був положений до нас ближче, а також трохи на боці. Той сам професор сказав, що озон можна би було штучно розігнати, а саме, розпорошити високо в повітрі розчин двох інших ґазів, кисня й амоніяку. Ці три ґази не зносять себе і вони взаємно знищилиб себе, лишаючи вікно, яким можна булоб дивитися в небо. Але сам професор Чепмен не привязував великої ваги до своєї теоретичної ради, як розігнати озон, і не вірив, щоб це можна було перевести в практиці.

Та цю його раду підхопили совєтські вчені. Чому би ні? Коли московським політичним діячам вдалося насадити „комунізм", хоч майже цілий світ твердив, що це проти природи й він не вдасться, то чому совєтські вчені не мали би пробити в небі вікна й заглянути, що діється в небесних просторах? Тaж не даром москалі про себе співають: „Наша матушка Рассея всьому міру ґалава".

Отож вони взялися до практичного виконання цього пляну. Вони хочуть двигнути на сто величезних бальонах три міліони кубічних метрів мішанини з кисня і водня і пустити ті бальони двацять миль уґору. Там бальони автоматично тріслиб і розпорошилиб ґази в небесних просторах. Зчерги ці ґази знищилиб озон і пробилиб у небі вікно на 25 миль в промірі. Совєтські вчені сиділи би з обсерваційними складами внизу і обсервувалиб, що діється вгорі.

Вони аж так перенялися тими плянами, що задумують поробити забезпеки перед можливим напливом ультрафіялкових промінів, які могли би продертися крізь те вікно і заподіяти людям шкоди. Тому плянують ці експерименти перевести десь на високорівні в Каракорумі, в Азії.

ХАЙ ПРОБУЮТЬ ВКОЛОТИ ЗЕМЛЮ.

Коли їм цей експеримент вдасться, то на черзі їм лишається ще один великий експеримент, а саме, вколоти землю. Відомий анґлійський письменник ріжних детективних і фантастичних повістей написав раз таке оповідання, як один професор, Челенджер, вколов землю. Цей професор міркував собі так: Для маленького бациля, що сидить на нашій шкірі, видається, що наше тіло це якась мертва маса, яка виконує в повітрі певні рухи. Таксамо, як людям видається, що земля є якесь мертве тіло, що обертається довкола сонця. Тимчасом люди є живі істоти і маленький бациль помиляється, вважаючи нас мертвим тілом. Таксамо ми можемо помилятись, уважаючи землю мертвою.

Після цих міркувань проф. Челенджер постановив вколоти землю, щоб її це заболіло і щоб вона зарухалася. В тій цили він почав вертіти в землі глибоченну яму. Вивертівши кілька кільометрів, він дістався до болючого місця і коли „вколов" землю, вона справді затряслася, застогнала і видала з себе струмочок крови, який для професора і його помічників видався якоюсь страшенно великою фонтаною.

Очевидно, проф. Челенджер і ціла та історія це фантастичні фіґури і Конан Дойл описав їх з видимим гумором. Та москалям це не робить ріжниці. Вони европейського гумору ніколи не розуміли і все трактували поважно те, з чого европейці нишком покепковували собі. З гумором писали европейські часописи про комунізм, а большевики взяли це поважно й силою почали його насаджувати в себе. Сам Маркс трактував комунізм тільки теоретично і на адресу практичних вияснювачів його науки, сказав: „Я Маркс, з марксистами не маю нічого спільного".

Тепер большевики завели в себе „комунізм". Та це такий „комунізм", про який французький комуніст Ербар сказав: „Клопіт з Росією не в тім, що там є комунізм, тільки в тім, що там нема комунізму".

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

ШІКАҐО, ІЛЛ. Бр. св. Юрія, від. 379, повідомляє всіх своїх членів, що місячні збори відбудуться в неділю, 3-го жовтня, зараз по Службі Божій в гали церковній, Райс і Оклей вул. — П. Сачавський, предс.; М. Сенків, кас.; В. Пидипів, секр.

ШІКАҐО, ІЛЛ. Бр. Рож. Пресв. Богородиці, від. 259, повідомляє всіх своїх членів, що місячні збори відбудуться в неділю, 3-го жовтня в годині 2-гій пополудні, в ґалі парохіяльній під ч. 4950 С. Павліна вул. Просимо всіх членів, прибути на ті зборих, бо маємо багато справ до полагодження. — А. Фоца, рек. секр.

МАЙНЕРСВИЛ, ПА. Бр. св. О. Николя, від. 78, повідомляє своїх членів, що місячний мітінґ відбудеться в неділю, 3-го жовтня в гали церковній, зараз по Службі Божій. Обовязком є кождого члена прийти на час на ці збори, бо маємо багато важних справ до полагодження. Також просимо тих членів, що довгують по два, або і більше місяців, щоби прийшли на збори і вирівняли свою залеглість, бо товариська каса не може довше платити за нікого місячних вкладок. Наколи довгуючі члени не вирівнають своїх вкладок на цих зборах, будуть суспендовані. — Т. Стецьо, предс.; А. Боньчок кас.; Андро Боньчок, фін. секр.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

З НАГОДИ НАДХОДЯЧИХ ЛИСТОПАДОВИХ ДНІВ.

Знов наближається листопад. Кожний українець, що розуміє і відчуває недолю свого народу, у тім місяці похилить голову з пошани для тих, що своєю кровю затвердили наше право на Суверенну Україньську Державу.

Українець, що не кривить душею, поклониться в цей день тіням тих, що віддали життя за долю батьківщини, і тим, що по упадку нашої державної незалежности не зігнулись перед наїзниками, але стали з ними до безпощадної боротьби. Листопад став для украніців чарівним ліком, що збудив нас, головно тих із Західньої України, зо сну рабства і привернув нам давню честь і давнього духа волі. Листопад є теж на те, щоб ми вчилися наші помилки пізнавати і їх усувати. Кожний з нас повинен у тім місяці застановитися, що він зробив для загальної української справи. Будьмо чесні самі з собою і вгляньмо у тім місяці в нашу душу і в наше серце. Спитаймося себе, чи ми не лицеміримо проти свого народу і його найвищого ідеалу. Чи ми часами не слухали підшептів Юдів. Чи ми видержали мужно на бойових становищах. Чи ми не підкопували наших ідеалів задля своїх особистих амбіцій. Чи ми не вносили в рідну хату роздору.

Ось такий іспит совісти повинен у Листопадових Днях перевести кожний українець і кожна українка. Хто кривив душею, торгував народніми ідеалами, вносив роздор, не видержав на становищі у боротьбі з займанцями, нехай схаменеться і переходить на правильну дорогу, до боротьби з ворогами нашого народу.

Листопадове Свято є покріпляючим ліком для знеможених у боротьбі за здійснення національного ідеалу. Тому треба його обходити **громадно і спільними силами.** Бодай у Листопадових Днях треба бути одною родиною з одним тілом і одною душею. І треба памятати, що Листопадові Свята є святами українських інвалідів та що чистий прихід з тих свят іде на підмогу українським інвалідам. Отже святкуймо цьогорічні Листопадові Дні в єдности і згоді, бо поділені будемо посміховищем, а обєднані — силою!

Т. Рудий, Белвіл, Н. Дж.

ЗЕМЛЯ.

Хто з нас, що вийшли зо старого краю, не знає вартости, яку звязував наш селянин із землею? А чи не за землю і її багатства велися війни у давніх часах? І чи тепер є інакше?

Вартість землі оцінюють належно і в Америці. І тут теж власники землі вміють користати зо зросту її вартости. Бо працю і капітал можна збільшати людськими зусиллями, але землі збільшити не можна. Тому з приростом населення йде вгору і вартість землі. Це є причина, чому великі асекураційні товариства в Америці, яких майно перевищає суму сто біліонів долярів, інвестують велику частину своїх капіталів у землю, зглядно у реальностях. Національне майно Америки зросло за 50 років з 60 до 400 біліонів долярів. І це головно у вартості землі і будинків. Берім, наприклад, Квінс Боро, одну з дільниць Ню Йорку. В 1910 р. ця дільниця мала 284,000 мешканців, а в 1930 р. вже один міліон. А вартість реальностей зросла за той час з 442 міліонів до суми поверх двох біліонів долярів, себто зросла на 361% за 20 років.

Зростає теж населення по селах і малих містах. І то до цеї міри, що рахуються з тим, що в наступних 15 роках треба буде 5 міліонів нових домів, щоб помістити родини з тих дітей, які родилися в роках від 1921 до 1924, а які потребуватимуть своїх окремих помешкань.

Власний дім відграє також велику ролю у вихованні родини. Та як би не було, коли купується дім, треба бути дуже обережним і памятати, що вартість дому залежить від доброї будови, а далі від того, яка раса замешкує дану околицю, а ще далі — від публичних улiпшень (школи, хідники, вулиці, канали і т. п.). Добра комунікація з господарським осередком даної околиці, з фабриками, торговельними підприємствами, високими школами і т. п. є теж важна річ, бо це звязане з ринком праці й заробітком.

З цього виходить, що хто купує землю чи реальности, повинен наперед засягнути добрих інформацій у банку, в якім держить свої ощадности, або у фахової людини дотичної місцевости, яка розуміється на тих справах.

Михайло Ґалан,
Асторія, Л. Ай.

— Знаєте, нема хіба ліпшого лікаря, як доктор Пявківський — оповідає у каварні маляр своїм товаришам. — Як лише мені щось бракує, йду до нього, він мене обстукує докладно, дивиться на живчик і записує лікарство, якого я не заживаю, а на другий день я здоров як риба!

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ.

М. І., Філядельфія, Па. — Дуже нас це радує, що Ви, тут роджені й виховані, відчуваєте потребу подавати до нашого часопису новини з місцевого українського життя, як і про те, що пишеться про українців і українську справу в американській пресі. Як пишете, наприклад, про українську виставу, то подавайте назву вистави по українськи. Новинка про програ наших борців спізнена. Якби були виграли, тоді булоб цікаво подати і пізніше.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

ВІЛКС БЕРИ, ПА. Брат. св. Йоана Хрестителя, від. 223, повідомляє всіх своїх членів, що місячні збори відбудуться в неділю, 3-го жовтня, в гали парохіяльній, зараз по Службі Божій. Просимо довгуючих членів прийти і вирівнати свої довги. — Уряд.

ПЕРТ АМБОЙ, Н. ДЖ. Бр. св. Василія, від 168, повідомляє своїх місцевих і позамісцевих членів, що місячні збори відбудуться в неділю 3-го жовтня в годині 3-тій попол., в салі У. Н. Дому, під ч. 760 Стейт вул. Пригадуємо всім довгуючим, щоби прийшли на збори і вирівнали свою належитість, бо впротивнім разі будуть суспендовані — Г. Дячишин, предс.; І. Лабуза, кас.; М. Пащин, секр.

ВУНСАКЕТ, Р. АЙ. Тов. ім. Івана Франка, від. 241, повідомляє всіх своїх місцевих і позамісцевих членів, що три-квартальні збори відбудуться в неділю, 3-го жовтня, в годині 2-гій пополудні, в гали церковній, під ч. 394 Блекстон вул. Обовязком кождого члена є, прийти на збори, тому що є важні справи до полагодження, також буде звіт контрольної комісії. Просимо родичів, котрі мають дітей, щоби вписували їх у члени Союзу. — Уряд.

Порадив собі.

— Прошу пана шофера, хочу замовити на неділю автобус до шлюбу.

— Пощож вам автобус? Тaж на це береться звичайне авто.

— Ба, коли я женюся з удовою, яка має семеро дітей.

НА БІЖУЧІ ТЕМИ

СХОВАЛИ КІНЦІ В ВОДУ.

В Америці появилася анґлійською мовою книжка безіменного автора під заголовком: Він не помер у Майерлінґу. Як можна догадуватися вже з самого заголовка, книжка говорить про так звану „майерлінґську траґедію", себто смерть архикнязя Рудольфа, сина австрійського цісаря Франца Йосифа, в 1889-тім році.

Книжок про цю подію є вже величезна маса. І не лише книжки про ту подію пишуть. Минулого року про неї грали в Ню Йорку драму під заголовком „Маски королів". І це не була одинока драма про згадану подію. А тепер ставлять у Ню Йорку французьку фільму під заголовком „Майерлінґ", що теж трактує про цю подію, і це теж не одинока фільма про неї.

Ця подія видно, розбуджує людську цікавість. Тимчасом цісарська родина Габсбурґів хотіла похоронити цю подію так, щоб ніхто про неї не згадував. Своїми заходами затерти про неї память Габсбурґи тим більше розбудили про неї цікавість.

ПРАВДА, ЧИ КАЗКА?

Автор книжки „Він не вмер у Майерлінґу" не підписався повним іменем. Каже на першій стороні, що це „автобіоґрафія" „Р", одного Габсбурґа, що став американцем". Автор каже, що він є законний син Рудольфа, котрий зовсім не згинув у Майерлінґу, але еміґрував до південної Америки, де жив як годівельник худоби.

Ось і маємо книжку, котрої основна думка годиться з традиційними переказами, що курсували серед українського селянства в Галичині, що, мовляв, Рудольф живе в Бразилії, звідки кличе людей з Галичини до себе. Одна народня пісня говорила:

Вітер віє, вітер віє,
Калину колише,
А наш Рудольф з Бразилії
Дрібне листє пише.

ЯК НАСЛІДНИК ПРЕСТОЛУ СТАВ ІМІҐРАНТОМ.

Каже автор нової книжки, що Рудольф брав участь у заговорі молодих офіцирів проти цісаря Франца Йосифа, свого батька. Заговірники хотіли відновити імперію й у тій цили хотіли скинути Франца Йосифа з престолу та проголосити цісарем Рудольфа. Коли все вже було готове, Рудольф завагався й замаху не виконано. Цісар довідався про заговір від тайної поліції й пімстився на заговірниках. Рудольф мусів підписати зречення престолу. Йому не лишилося нічого іншого, як еміґрувати.

Значить, причиною іміґрації була боротьба за престіл.

Щось подібне, як інколи селянин іміґрує через боротьбу з родиною за землю.

ЧИ НЕ ВГАДАЛИ?

Заговірників проти Франца Йосифа тяжко покарано. Їх вина була в тому, що збиралися скинути цісаря з престолу. Одначе цей заговір вийшов із заложення, що цісар Франц Йосиф своїм правлінням, головно своїм консерватизмом, доконає Австрію.

Цісар Франц Йосиф правив ще по тім понад 30 літ. Здавалося, що заговірники бавилися пустою фантазією. Одначе незадовго по його смерти Австрія розпалася. Сорок літ по розбитті цього заговору австрійське цісарство Габсбурґів уже не існувало. Австро-Угорщина розлетілася й усі Габсбурґи, що мали претенсії до престолу, стали іміґрантами з власної дідизни.

Значить, заговірники якусь слушність таки мали.

ДЕ СВІДКИ?

Багато ріжних думок насуває історія цеї цікавої книжки. Підносить вона багато сумнівів про ріжні факти, які ми досі привикли вважати певними.

Автор цеї книжки запевняє нас, що всі подані ним факти правдиві. Генрі Вішом Ланієр, що помагав йому цю книжку писати, ручить, що він вірить у правдивість кожного слова.

Та критиків книжки ці запевнення не переконали. Вони питаються: як це сталося, що два професори - лікарі робили автопсію („пороли") тіла Рудольфа й ствердили, що він умер? Як це було, що тіло Рудольфа виставлене було на катафальку в замковій церкві в Відні, де його бачили багато людей, які його знали живим? Як міг двір Габсбурґів навіть сподіватися закрити неприємну справу в Відні, цій столиці сплетень?

ЛЮБОВ, ЧИ ПОЛІТИКА?

Американський журналіст з мадярського роду, Еміль Лендель каже, що траґедія Рудольфа стала предметом поважного історичного розсліду та що нині наука вже вияснила все крім одного питання: які особисті мотиви штовхнули Рудольфа наложити на себе руку? Одні кажуть: любов. Інші кажуть: політика.

Видно, що в суді історії не багато значить свідоцтво людини, що ховається за безіменність, коли її свідоцтво противиться зізнанням інших людей, що кажуть усе, що знають, подаючи притому своє імя й ризикують своєю честю.

ШАНГАЙ — НАЙБІЛЬШЕ МІСТО АЗІЇ

На Сході кажуть: Шангай це не місто — це світ.

Мешканці Шангаю не мають нервів: погоня за багатством, опієм, жінками, владою вчинила з них автомати. Коли в Чапеї, китайській дільниці, падуть трупи, ревуть гармати, три милі далі на Нанкін Род, у чужинній дільниці, обведеній хмародерами, в офісах працюють як звичайно службовики, тайпрайтерки, у банках котяться гроші, на біржах переводять трансакції. Погоня за грішми сильніша, ніж страх перед смертю. А до страху, до военного жаху зумів Шангай призвичаїтися від літ, бо бачив постійно, як перемаширували японські війська, бачив, як систематично приготовляються, бачити в їх касарні, шпиталі, повзи...

Шангай це ціле місто. У цьому місті, де постійно живе лише 60,000 білих, зосередилися і переливаються велитенські багатства, зосередилася пишнота нечувана. А тут зараз побіч люксусових готелів, гостинниць, кабаретів розсілася найгидкіша нужда, світ кулів, рікш, перевізників, дільниць, де у вузеньких китайських вуличках за кілька сотиків люди їдять, пють, задурманюються опієм.

У ніякому місті Америки чи Европи людина не може так скоро збогатитися або зруйнуватися, як у Шангаю. Тут шаліє дика спекуляція, що не знає стриму. Великі маєтки повстають із нічого і так само скоро розлітаються. Таке то право життя в найбільшому місті Азії — Шангаю.

6-МІЛІОНОВЕ МІСТО ТОКІО

Легкі будівлі.

Шість міліонів людей живе у столиці Японії, Токіо. Більшість домів це легкі, деревляні будинки, рідко більше як двоповерхові. Тому то Токіо займає найбільше простору з усіх столиць світу. Назви вулиць, крім головної комунікаційної артерії, званої Джінон, у торговельній дільниці, побудованій на американський спосіб, у Токіо невідомі. Вулиці поділені на бльоки, мають свої числа, в яких ані японець, ані чужинець не може зорієнтуватися.

Десятки домів мають тесаме число бльоку і тесаме порядкове число. В інших містах Далекого Сходу є т. зв. европейські дільниці. В Токіо доми, будовані на західній спосіб, розкинені по всіх дільницях і є власністю молодих звропеїзованих японців. Вони краще почуваються у мурованих домах, ніж у старояпоньських деревляних палатках.

Назверх такий „европейський" дім виглядає солідно, наче побудований з каменя. Та спробуймо у стіну вбити цвях — стіна розсиплеться нам під ударом молотка. Показується, що цеглн, вжиті до будови тих домів — це прасований пісок. У таких домах літом дуже горячо, в зимі страшенно холодно. А всеж інакше не будуть будувати з причини частих землетрусів, які навіщують японські острови. Легкий будівельний матеріял підчас катастрофи менше небезпечний. Стіни розсипаються наче пісок і не дуже загрожує людському життю.

Хмародери в Токіо, які часто можна бачити на фотографіях по газетах, то тяжкі бетонові будинки, будовані на американський спосіб і лише згрубша, що так скажемо, пристосовані до японського стилю; вони є в торговельній дільниці, званій по японськи Марунуці. Деякі з тих будинків не завалилися підчас землетрусу в 1923 році.

Чужинцям скучно.

Вечором, коли на вулицях тієї дільниці, а головно на головній артерії Гінзо, запалюють неонові реклями, американець чи европеєць може почуватися тут наче в себе дома. Та це й усе, що може тут пригадувати його батьківщину.

Столиця Японії є для японців. Все тут достосоване до звичаїв і способу японського життя. Чужинцями, яких тут є кільканацять тисяч, ніхто тут не журиться. Хай собі живуть, як хочуть, щоб це лише не противилося політичним приписам. Чужинець, що привик до нічного життя, буде скучати в Токіо.

В 10-тій годині вечором замикають усі театри й кіна. В 11-тій годині 6-міліонове місто вже спить. Японець працьовитий, встає рано, працює запопадливо ввесь день і кладеться вчасно спати. Щож роблять американці й европейці, які привикли до нічного життя? Ідуть або до клюбу або нудяться в галі готелю Імперіяль, осідку представників білої раси. Міжнародній клюб зорганізований і ведений на англійський спосіб. Англо-сакси почуваються в тій клюбовій атмосфері зовсім добре. Французи, німці й інші білі нудяться. Одинокий клюб, де можна було в ночі забавитися, ще донедавна був американський клюб. Та відколи поліція заборонила уладжувати в клюбі танкові вечорі, в ньому також скучно, як і в міжнароднім клюбі.

У Токіо можна танцювати лише в небагатьох льокалях, і то лише з одною з кількасот гейш, яким вільно сповняти функції фордансерки в тих льокалях. З хвилиною, як музика перестає грати, треба подякувати партнерці та відійти.

Токійська поліція строго береже приписів моральности.

Звичайно в червні в Токіо є страшна спека. Коли японець нарікає на спеку, то — він запевняють знавці тропікальної полоси — тоді на Яві є приємний холодок.

Вигідна ноша.

Японець належить до практичних людей. Від французів приняв він розумний принцип, що „хто вяжеться, той є звязаний". Тому у спеку японець скидає з себе все, за винятком одного: грубої вовняної перепаски на животі. На вулиці в спеку можна побачити найрижнішу ношу. Рибалка, що продає риби, здер із себе все, оставив на собі лише короткі штанці. Крамничник до таких коротких штанців носить ще тонесеньку білу блюзку.

Вечором кожний японець у Токіо — бідний чи міліонер — носить тонке бавовняне кімоно, зване юката.

Що роблять у спеку чужинці? Сидять переважно в душних салях готелю Імперіял і поглядають тужливо на вентилятори, які обертаються лініво, та попивають „гвіскі енд сода". В салях Імперіялу збирається вся кольонія білих, а передівсім журналісти. Про журналістів лише подбала японська влада, створила їм у будинку офіційної аґенції всякі вигоди.

Найважніша причина.

— Чому кримінальні повісти пишуть лише чоловіки, а не жінки?

— Бо ніяка жінка не зуміла би до кінця повісти вдержати в тайні розвязки інтриги!

Освідчини.

— Я думаю тяжко, панно Ірцю, але коли думаю, думаю про вас!

ЯК ЖІНКИ ЗОДЯГАЛИСЬ У СТАРОВИНУ

У старих одягах, які заховалися в музеях, або лише зображені є на камінних старинних статуях, міститься велика частина історії, що пояснює нам звичаї, обичаї та господарське становище і суспільні верстви старинних народів.

Гляньмо на одяг старинних греків. В Атенах і інших країнах жінки не були в праві і було невільництво. Поґноблення жінок виявилося тим, що материнське право втратило свою силу, а на його місце прийшло батьківське право. Це значить, що жінку усунули з дідичного права, позбавили її права власности, не могла сама розпоряджатися, коли йшло про її подружжя, а паном родини і маєтку став чоловік. Жінка була позбавлена всіх прав і особистої свободи. Сталося це наслідком дідичного права, бо в противенстві до давніших часів паном майна став чоловік, а майно його дідичили його потомки. Кожному чоловікові залежало на тому, щоб майно його одідичили дійсно лище його потомки — і так жінку позбавили особистої свободи. Жінка була замкнена між стінами свого дому. Не сміла свобідно виходити з дому, не бачила навіть чоловікових гостей. Її поґноблення вповні віддзеркалювалося в одягу. Ноша йонського стилю є зіпнята, проста, без прикрас. Утруднювала рухи, обриси тіла зникали в такім одягу. Віддзеркалювалося в ній всяке обмеження, в якім жили жінки грецької держави.

Лише в Спарті становище жінок було інакше. Жінки були там рівноправні з чоловіками. Не лише що мали голос у важних справах, а брали участь у всіх фізичних вправах, а часто навіть у битвах. Були виховані спортовно. Дівчата аж до дозрілости ходили наґі. Це відповідало спартанському розумінню моралі та навчило дівчат бути скромними і загартовувало їх. Дорійський жіночий одяг дуже ріжнився від йонського. Спартанська жінка носила вільну, легеньку одежу, що гарненько зніпалася на рамені, ноги почували ся в такій ноші вільні. Одяг цей знаємо із статуї, що зображає богиню ловів, Діяну. Одяг її був висловом відваги, свободи й бодрости.

Германці ще тоді не були на такім ступні розвитку, як громадяни грецької держави. Зодягалися примітивно в шкіри звірів. Лише жінки та багаті чоловіки носили одежу з полотна. Отже цей полотняний одяг то була перша спроба, щоб багатий відріжнявся від незаможнього.

Мода в старинних часах змінювалася часто, а призначення одягу лише незначне, або зовсім ні. В часах стісняючого пуританства також одяг був тісний. Розкіш рокока віддзеркалюється у кокетливих рококових одягах. Сентиментальні бідермаєрівські часи принесли сумовиту ношу. Отже одежа все була висловом моралі й обичаїв. Та крім того мала і практичне призначення, відповідно до ріжного підсоння і верств. І до наших часів в одежі віддзеркалюється приналежність до ріжних суспільних верств.

„Одежа чинить людину" — є така приповідка. Вона має глибше значіння, ніж загально думають. Самособою, годі твердити, щоб кожний був досконалою людиною, хто гарно зодягнеться. А всеж хто має на собі одяг, який відповідає вповні його смакові, поводиться інакше, ніж той, що почувається в одежі своїй ніяково.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

ТАРЗАН І БОГИНЯ МАЇВ.

(126)

Жрець Тоґацаль, почувши стріли, відразу зрозумів, що щось зле, що якісь інші напасники найшли „затрачену столицю". Тому він чимскорше подався до сторожі, щоб скріпити стійки. Залія лишилася сама коло клітки. Її очі далі були вліпені в Тарзана, цього дивного приблуду, який робив на неї таке дивне враження.

Він мав у короткому часі померти з її власних рук. Це був розпорядок Тоґацаля, від якого вона не могла ніяк викрутитись. А їй так не хотілося вбивати цього чоловіка. Вона тепер мала незмірне бажання його якось урятувати. Та як? Її очі повернулися на двері до клітки. В замку дверей іще далі сторчав ключ. Вона спинилася на хвилю перед ним.

Після короткого вагання вона покрутила ключем і відімкнула замок. Рукою вона вказала Тарзанові, щоб він утікав. Одним скоком Тарзан був на порозі дверей. Він не знав ще добре, чого від нього хоче Залія. Але один погляд у її обличча переконав його, що вона не бажає йому зла, що вона хоче його врятувати. Якась приємність пройшла по душі Тарзана.

Йому було приємно не так тому, що розкрилася перед ним знов можливість втекти, як тому, що в цій, здавалося, закаменілій душі цеї маянської королеви відізвалося людське почуття. В гарному тілі відізвалася також гарна душа. Вискочивши, він і вона почали втікати коридорами. Та тут їх зустріла тяжка несподіванка: Тоґацаль з іншими маянцями загородив їм дорогу.